

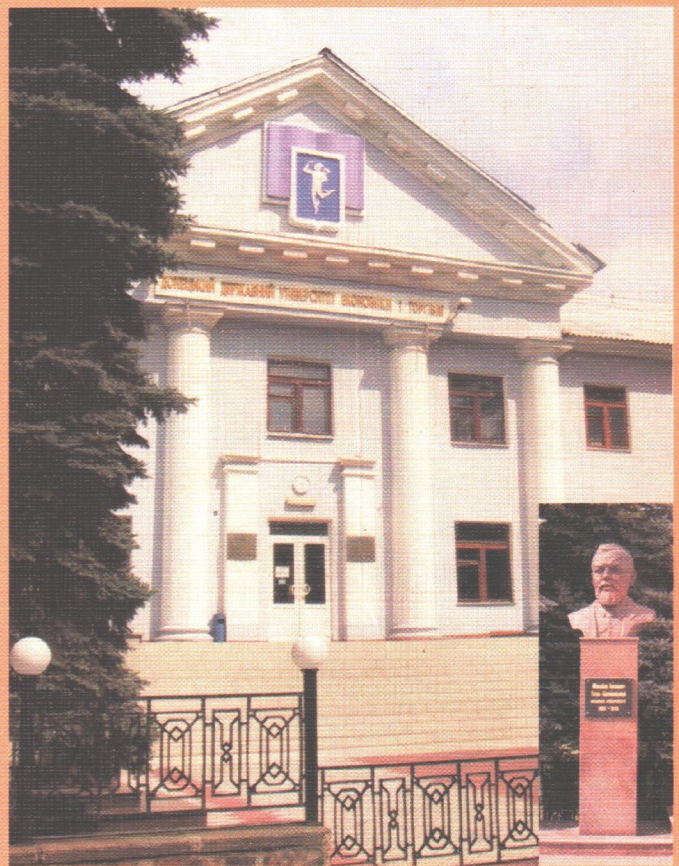
НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВІСНИК

4 (20)' 2003

ДОНЕЦЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ЕКОНОМІКИ
І ТОРГІВЛІ

ім. М. ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

серія

ЕКОНОМІЧНІ
НАУКИ

Засновник

Донецький державний
університет економіки
і торгівлі
ім. М. Туган-Барановського

ВІСНИК

ДОНДУЕТ

науковий журнал
виходить 4 рази на рік
серія
Економічні науки

Виходить
з 1999 р.

№ 4 (20) 2003

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань, затвердженого ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт. Бюлетень ВАК №3 / 2000 р.

Головний редактор *Шубін О.О.*, кандидат хімічних наук, доцент
Заступник головного редактора *Садеков А.А.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний редактор серії *Омельянович Л.О.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний секретар серії *Чайковська О.В.*, кандидат економічних наук, доцент

Члени редколегії серії:

Ландик В.І., канд. техн. наук, доц.
Амітан В.Н., д-р екон.наук, проф.
Балабанова Л.В., д-р екон.наук, проф.
Брітченко Г.І., д-р екон.наук, проф.
Білопольський М.Г., д-р екон. наук, проф.
Макогон Ю.В., д-р екон.наук, проф.
Крихтін Є.І., д-р екон.наук, проф.
Сальников О.М., канд.екон.наук, проф.
Поклонський Ф.Є., д-р екон. наук, проф.
Чацькіс Ю.Д., канд.екон.наук, проф.
Семенов А.Г., д-р екон.наук, проф.
Бакунов О.О., канд.екон.наук, доц.
Сухарев П.М., канд.екон.наук, доц.
Чернега О.Б., д-р екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск Мельникова Л.Г.
Технічний редактор Шелудько О.І.

Редактори Михайлик Л.М.
Селікова Л.В.

Коректор Плахтій Л.Я.

Комп'ютерна верстка Волкова Л.А.

Реєстраційне свідоцтво
КВ №3520 від 13.10.1998 року
видано Міністерством
інформації України

Усі права захищені.
Передрук і переклади
дозволяються лише зі згоди
автора та редакції

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Донецького державного
університету економіки і торгівлі
ім. М. Туган-Барановського,
протокол № 3 від
30 жовтня 2003 р.

Мова видання:
українська та російська

Комп'ютерний оригінал-макет виготовлено в редакційно-видавничому відділі
Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського

Адреса редакції журналу: 83050, м. Донецьк, вул. Щорса, 31

© Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського
Телефон: (062) 337-93-61. Факс: /062/ 304-83-16. E-mail: info@donduet.edu.ua

ЗМІСТ

ПЕРЕХІДНА ЕКОНОМІКА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Горожанкіна М.Є. Соціальний капітал фірми: інституціональний аспект	4
Близький Р.С. Роль ресурсозбереження в сучасному розвитку економіки	12
Горбенко І.В. Информационная интеграция экономики Украины в мировое пространство	20
Джарты В.Г. Особенности управления инновационным процессом на предприятии	27
Козуб В.О. Про стан зайнятості населення в Україні	33
Стоян А. В. Экология духа в социальной и экономической сферах: информационный подход к формированию стратегии устойчивого развития	41
Хаустова В.Є., Узунов Ф.В. Міжнародний порівняльний аналіз рівня і якості життя населення країн світу	47

ПІДПРИЄМНИЦТВО, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ

Шубін О.О., Алишев О.М. Формування стратегій розвитку коксохімічного підприємства на основі маркетингового підходу	56
Гейср Г.В. Організаційний розвиток великого промислового комплексу: теоретичні аспекти	64
Гунченко М.В. Основні принципи побудови та функціональний розподіл моделі мотивації праці	71
Дудар А.П. Мотиваційна функція менеджменту активізації діяльності торгового персоналу в сучасних умовах	76
Калашников В.М. Сучасні проблеми ціноутворення на хлібобулочну продукцію	95
Лисевич В.В. Стратегічний моніторинг конкурентного середовища підприємств у системі стратегічного маркетингового управління конкурентоспроможністю	100
Маковейчук К.А. Управление товарным ассортиментом предприятий электронной коммерции	109
Маренкова Г.О. Логістична спрямованість системи розподілу в сучасних умовах	121
Оліфіров О.В. Концептуальні основи контролінгу інформаційної системи підприємства	128
Павлова В.А., Рогоза М.Є. Прогнозування діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища	140
Погожа Н.В. Стратегія маркетингу послуг – шлях ефективного управління підприємством	145
Семенов А.А. Організаційний менеджмент сучасних ТНК	153

Спіцина Н.М., Перчак О.В.

Інформаційне забезпечення автоматизації обліку в торгових процесах підприємства 159

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ І ПОСЛУГ

Фролова Л.В.

Форми й економічна ефективність логістичної інтеграції торговельних підприємств 166

Бевз О.П., Куликов В.О., Шевченко Н.В.

Мотиваційні аспекти формування конкурентоспроможності персоналу підприємств торгівлі різних форм власності 174

Дем'яненко Г.Є.

Правове регулювання забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства 181

Костишина О.Я.

Операційна діяльність торговельних підприємств: специфічні особливості та фактори впливу 188

Мажинський Р.В.

Управління маркетинговими ризиками на торговельних підприємствах 197

Непоп С.В.

Управлінський аналіз асортименту підприємства роздрібної торгівлі 203

Семичастный И.Л.

Исследование современных тенденций развития экотуризма на основе изучения ресурсов глобальной сети 209

Чирва Ю.Є.

Причини кризи підприємств торгівлі в умовах перехідної економіки 216

Шталь Т.В.

Ресурсний потенціал торговельного підприємства як об'єкт управління 226

ФІНАНСИ

Брітченко І. Г.

Концепція оптимального розташування банківських філій за допомогою порівняльної оцінки регіонів 232

Булєєв І.П., Коновалюк В.І.

Інституціональний підхід до формування управлінських витрат 241

Єгоркіна Т.О.

Фінансування витрат підприємства: організація та вдосконалення 246

Міночкіна О.М.

Удосконалення системи управління оподаткуванням підприємств 254

Радченко А.П.

Планування надходжень від акцизного податку: ефективність оподаткування для всіх основних учасників ринку 260

Свиридов Є.Ю.

Банківське інвестиційне кредитування як стратегічне джерело фінансування національної економіки 270

Сидорова А.В.

Развитие сферы услуг в условиях становления рыночных отношений 277

Книжкова полиця 284

Відомості про авторів 287

Summary 290

Наша інформація 295

ФІНАНСИ

УДК 336.712

Брітченко І. Г.

КОНЦЕПЦІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗТАШУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ФІЛІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ РЕГІОНІВ

Запропоновано методичку оптимального розміщення регіональних банківських підрозділів комерційного банку адекватно їхньої участі в регіональних процесах перетворення, що базується на системі коефіцієнтів, які відображають рівень участі регіону в національних процесах суспільного перетворення.

Найбільш важливим аспектом як теорії регіонального банківського ринкознавства, так і практичної діяльності комерційних банків у регіоні є створення, регулювання діяльності та підтримка ефективної організаційно-функціональної структури комерційних банків, заснованої на принципах економічної достатності банківських філій у конкретному регіоні та їхнього оптимального розподілу в його межах. Визначивши необхідну кількість банківських філій у межах регіону, легко визначити кількість таких підрозділів у країні. Регіональне банківське ринкознавство як наука, що має практичне значення та застосування в реальному секторі економіки, не може обминути вирішення такого важливого й актуального питання. Питання про кількість і розміщення філій банку стосується як фінансових, трудових та інших активів банку, так і цілого комплексу економічних питань регіону.

Ряд авторів, таких як Д. Гладких [1], Я. Грудзевич [2], Ю. Качаєв [3], О. Пушкар [6], у своїх статтях зазначають те, що головною проблемою банківської системи України є її нераціональна територіальна структура, а не проблеми, пов'язані з грошово-кредитною політикою, що впроваджує НБУ, або з іншими макроекономічними факторами. Стабільний розвиток банківської системи України стримується значними територіальними диспропорціями щодо забезпечення банківськими послугами окремих регіонів. На сьогодні час банки як юридичні особи діють у 15 областях України. Так, у 7 регіонах України зафіксовано 87,5% банків – юридичних осіб і серед них існує певна конкуренція. У 8 областях банків – юридичних осіб немає взагалі, ще в 2 областях вони перебувають у стані ліквідації. Відсутність банків – юридичних осіб у межах більше ніж 1/3 областей свідчить про недостатній розвиток вітчизняної банківської системи в регіональному аспекті. Найбільш широкую мережу філій і відділень по всій території країни мають 5 банків: Ощадбанк, Промінвестбанк, Укрсоцбанк, Аваль і Приватбанк.

Серед інших проблем, що стосуються діяльності банків у регіонах, українськими вченими, зокрема Я. Грудзевичем [2], Ю. Прозоровим [5], виділено дві наступні.

По-перше, це недостатня загальна кількість комерційних банків, їхніх філій і відділень. За щільністю мережі банківських установ Україна відстає від багатьох інших держав. Так, у державах ЄС на 100 тисяч осіб приходиться 40-50 кредитних установ, у державах Центральної та Восточної Європи – 7, а в Україні – лише 3,2 (з яких у столичному регіоні – 5,7, в інших регіонах – 3,0). У Росії (окрім Москви) цей показник складає 3,5. Швейцарія, незважаючи на скорочення у 1990-х років банківської системи на 24%, є лідером разом з Іспанією та Бельгією – одна кредитна установа на 1200 мешканців. В Японії та Великобританії одна банківська установа приходиться на 4-5 тисяч мешканців [4, с. 4].

По-друге, це зміцнення позицій системних банків, на які приходиться більше половини усіх активів банківської системи України. Вони домінують з уставного капіталу, кредитного портфеля, по вкладах населення та інших показниках.

Таким чином, вирішення завдання оптимального розташування філій комерційних банків у межах регіону, якому присвячена подана стаття, - це одне з актуальних питань розвитку регіональних економічних відносин, яке є цікавим не тільки для банківських установ, а й для інших комерційних підприємств, що здійснюють свою діяльність шляхом створення регіональних представництв. Регіональні структури функціонування банківської системи відіграють провідну роль у регіональних економічних відносинах внаслідок специфіки банківських механізмів створення, збільшення та розповсюдження капіталу, а також значної соціальної функції, що виконують комерційні банки.

Метою цієї статті є обґрунтування ролі банківських регіональних представництв у функціонуванні кредитного мультиплікатора, розробка об'єктивних критеріїв для визначення участі окремого регіону в механізмах створення, збільшення і розподілення капіталу та на цій основі оцінка мінімально необхідної кількості структурних підрозділів всієї банківської системи й окремого банку в межах країни та окремого регіону.

Під регіональним представництвом, або філією, комерційного банку потрібно розуміти той його підрозділ, що здійснює, крім інших банківських послуг, розрахунково-касове обслуговування поточних рахунків клієнтів незалежно від засобів здійснення такого обслуговування та виступає в конкретній банківській системі самостійним постачальником безкоштовних знеособлених перехідних залишків на поточних рахунках клієнтів. До таких підрозділів можна віднести балансові філії, ТОВО, регіональні і обласні управління, ОПЕРО та ін. До них не належать віддалені робочі місця, приписні каси, консультаційні пункти, пункти обміну валюти та ін. Не є територіальними структурними підрозділами головні офіси великих банківських систем, що виконують функції управління регіональними представництвами цих систем.

Основними параметрами й економічними показниками, які необхідно брати до уваги під час розрахунку кількості структурних підрозділів комерційного банку, виступають:

- загальна кількість структурних підрозділів банківської системи;
- кількість самостійно зареєстрованих комерційних банків.

Суть кількісного значення регіональних філій банку полягає в тому, що основою банківського механізму отримання прибутку виступає можливість банківської системи багаторазово збільшувати свої безкоштовні ресурси за допомогою кредитного мультиплікатора. У роботі загальнонаціонального мультиплікатора беруть участь усі структурні підрозділи комерційних банків, які належним чином зареєстровані в НБУ та мають код МФО (код участі регіонального представництва комерційного банку в системі міжфілійного обігу). Для функціонування мультиплікаційного механізму відповідно до норми резервування принципове значення має кількість структурних підрозділів банку, що беруть участь у міжфілійному обігу кредитних ресурсів. Від цих двох факторів залежить оборотність капіталу всередині національної банківської системи. Кількість філій окремого комерційного банку вказує на ступінь його участі в мультиплікаційних механізмах всієї банківської системи. Відповідно банк, який не має філій, не може використовувати переваги мультиплікаційного ефекту національної банківської системи. Перехідні залишки на поточних рахунках його клієнтів виступають для нього безкоштовними кредитними ресурсами лише в обсягах їхньої фактичної наявності, а не в обсязі, який збільшується в розмірі, що є протилежним нормі резервування. Дешеві ресурси банку, що не має філій, стають джерелом для мультиплікаційного збільшення ресурсів іншими комерційними банками, які мають мережу філій.

Банківські системи з різною кількістю філій різною мірою використовують

можливості кредитного мультиплікатора. Чим більшою кількістю філій володіє банк, тим в більшому обсязі він може використовувати мультиплікаційний ефект всієї банківської системи. З точки зору функціонування банківських механізмів збереження капіталу можна визначити, яка кількість філій потрібна для участі окремого комерційного банку в мультиплікаційних механізмах національної банківської системи. Це буде мінімально необхідна кількість для створення умов ефективного використання широкої низки банківських продуктів, заснованих на специфічних умовах і перевагах банківських механізмів над іншими механізмами створення та збільшення капіталу в реальному секторі економіки.

Достатню кількість регіональних представництв можна визначити за формулою:

$$KPP = K\Phi C / KB,$$

де *KPP* – достатня кількість філій банківської системи;
KΦC – загальна кількість філій національної банківської системи;
KB – загальна кількість банків національної банківської системи.

Використовуючи формулу, розрахуємо достатню кількість регіональних представництв банку станом на 01.04.2003 р. [4, с. 5].

Загальна кількість філій національної системи складає 1405 шт.

Кількість комерційних банків - 157 шт.

Достатня кількість регіональних представництв комерційного банку складає $1405 / 157 = 8,95$ шт. Тобто для ефективного функціонування банківських механізмів окремого комерційного банку в національній банківській системі України станом на 01.04.2003 р. йому потрібна наявність як мінімум дев'яти регіональних представництв.

З точки зору ефективності функціонування мережі філій і регіональних представництв комерційних банків необхідно розуміти, що рівень, який забезпечує доходність, нижче ніж вартість банківського капіталу в часі, тобто нижче за розмір облікової ставки Національного банку України.

Для визначення оптимальної кількості банківських філій у регіоні необхідно чітко уявляти питому вагу економічних показників регіону, що впливають на ринок банківських продуктів, у загальній економічній картині національної економіки. Виходячи з цього можливе використання наступного алгоритму дій:

1. Визначення основних співвідношень, що характеризують рівень економічного розвитку регіону, а відповідно і розмір ринку банківських послуг, наприклад:

- питома вага ВВП (або валової додаткової вартості) регіону у ВВП країни;
- питома вага обсягів експорту регіону в обсягах експорту країни;
- площа регіону та країни;
- платоспроможність населення регіону;

– питома вага інвестицій у основний капітал регіону в сукупному обсязі інвестицій країни є важливим показником, тому що свідчить про темпи оновлення основного капіталу в регіоні та служить основою подальшого економічного зростання;

- питома вага іноземних інвестицій у регіон в обсязі їхніх надходжень до країни;
- питома вага регіону в загальній кількості зареєстрованих підприємств;
- питома вага розрахунків через систему електронних платежів.

Для визначення інтегрального показника питомої ваги регіону в показниках рівня економічного розвитку країни доцільним є застосування методики, заснованої на експертних оцінках. Ця методика ґрунтується на системі матричних показників. З метою визначення питомої ваги регіону будують матрицю значень (X_{ij}) показників по га-

лузях розміру $p \times m$, де p – кількість відібраних нами для аналізу показників, m – кількість регіонів, економічний потенціал яких ми намагаємось оцінити ($i=(1,p), j=(1,m)$):

$$X_{ij} = \begin{pmatrix} X_{11} & X_{21} & X_{31} & \dots & X_{n1} \\ X_{12} & X_{22} & X_{32} & \dots & X_{n2} \\ X_{13} & X_{23} & X_{33} & \dots & X_{n3} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ X_{1m} & X_{2m} & X_{3m} & \dots & X_{nm} \end{pmatrix}.$$

У поданій методиці для аналізу треба брати кількісні показники, сума яких буде мати як економічний, так і логічний сенс, наприклад, обсяг валового виробництва. Або обсяг інвестицій, спрямованих у ту чи іншу галузь. Якісні показники, такі як, наприклад, рівень заробітної плати в різних регіонах, не підлягає підсумовуванню, тому що втрачає свій економічний сенс. Тому належить використовувати не самі якісні показники, а коефіцієнти, що використовуються далі для коригування кількісних показників. Так, для середньомісячної заробітної платні даний коефіцієнт можна визначити таким чином:

$$K_j = \frac{W_j}{\bar{W}},$$

де K_j – корегуючий коефіцієнт;

W_j – середньомісячна заробітна плата в j -му регіоні;

\bar{W} – середньомісячна заробітна плата в цілому по країні.

Далі цей коефіцієнт можна помножити на питому вагу населення регіону порівняно з населенням країни й отримуємо показник відносної платоспроможності населення регіону. Аналогічно можна ввести коригуючі показники і для інших якісних показників.

Знаходимо сумарне значення кожного показника по країні в цілому:

$$S_i = \sum_{j=1}^m X_{ij}.$$

Після цього знаходимо питому вагу (z_{ij}) кожного регіону за кожним показником у сукупному підсумку:

$$z_{ij} = \frac{X_{ij}}{S_i}; \quad Z_i = \sum_{j=1}^m z_{ij} = 1.$$

Наступним етапом є визначення рейтингу регіонів на підставі питомої ваги кожного регіону в експертній оцінці – значущості обраних показників аналізу (k_i). Доцільним для більш точної оцінки є опитування кількох експертів (у нашому випадку обрано 10 експертів). Визначаємо середнє значення факторів (показників) на підставі звичайної середньоарифметичної (таблиця 1).

Таблиця 1 - Експертна оцінка значущості показників економічного розвитку регіону (у частках)

Номер експерта	Площа території	Платоспроможність населення	Інвестиції в основний капітал	Валова додаткова вартість регіону	Прямі іноземні інвестиції	Обсяги експорту	Рівень завантаженості СЕП у регіоні	Кількість зареєстрованих підприємств
1	0,05	0,2	0,1	0,25	0,1	0,15	0,05	0,1
2	0,05	0,15	0,05	0,2	0,05	0,3	0,05	0,15
3	0,1	0,25	0,05	0,2	0,05	0,1	0,1	0,15
4	0,1	0,1	0,1	0,25	0,1	0,2	0,05	0,1
5	0,05	0,2	0,15	0,3	0,05	0,15	0	0,1
6	0,1	0,15	0,1	0,25	0,15	0,1	0,05	0,1
7	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,05	0,05
8	0,05	0,2	0,05	0,25	0,05	0,2	0,05	0,15
9	0,05	0,25	0,1	0,25	0,05	0,1	0,05	0,15
10	0,1	0,15	0,05	0,3	0,05	0,15	0,1	0,1
Середнє значення	0,075	0,175	0,085	0,255	0,075	0,165	0,055	0,115

Визначивши суму множення питомої ваги показників та експертної оцінки їхньої значущості, отримаємо значення інтегрального показника рівня економічного розвитку регіону, який знаходиться в межах від 0 до 1:

$$R_j = \sum_{i=1}^n z_{ij} \cdot k_i ; \quad \sum_{j=1}^m R_j = 1.$$

Таким чином, визначаємо питому вагу, пропорційно якій будуть розподілятися філії комерційних банків серед регіонів, тобто

$$КБР = КФС * R_j, \quad (1)$$

де *КБР* – оптимальна кількість філій національної банківської системи в регіоні;

КФС – загальна кількість регіональних банківських структур у національній банківській системі;

R_j – питома вага регіону в сукупності показників економічного розвитку країни.

Підставивши відповідні значення у формулу (1), отримаємо кількість регіональних підрозділів національної банківської системи України в Донецькій області в загальній кількості 165 шт. Станом на 01.04.2003 р. в Донецькій області нараховується 125 філій комерційних банків [4, с.5], що свідчить про суттєвий недолік регіональних підрозділів комерційних банків у Донецькому регіоні в кількості 40 шт., що складає 32% від загальної кількості діючих регіональних банківських структур.

Для вирішення завдання оптимального розташування наявних філій окремого комерційного банку по території країни визначимо, яку кількість філій необхідно відкрити в окремому регіоні. Для цього визначимо регіональний коефіцієнт кількості філій окремого комерційного банку в регіоні, що досліджують за формулою:

$$KK\Phi = KBP / KB, \quad (2)$$

де $KK\Phi$ – регіональний коефіцієнт кількості філій банківської системи;
 KBP – оптимальна кількість філій національної банківської системи в регіоні;
 KB – загальна кількість банків національної банківської системи.

Підставимо значення, що отримані для Донецького регіону:

$$KK\Phi = 165 / 157 = 1,05.$$

Розрахунок оптимальної кількості філій банківської системи в регіоні можливий виключно для тих комерційних банків, загальна кількість регіональних структурних підрозділів яких не менше, ніж достатній рівень таких підрозділів у масштабі країни. Регіональний коефіцієнт показує, що в банківській системі, що має достатню кількість філій у національній банківській системі (тобто 9 філій), є доцільним 1,05 з них розташувати на території Донецького регіону. Зрозуміло, що практичне розташування 1,05 філій не є фактично можливим. Для оптимального розташування філій на практиці є доцільним здійснити розрахунок регіонального коефіцієнту для всіх областей України. Области, які є сусідніми з Донецькою та мають регіональний коефіцієнт, що доповнює його до цілого, менеджмент банку повинен умовно об'єднати в один регіон з точки зору ефективності просування банківських продуктів цієї банківської системи. Після сегментації всієї країни на регіони, що адекватні кількості філій даної банківської системи, необхідно вирішувати завдання оптимального розташування філій банку в межах сегментованих регіонів.

Після відповідних розрахунків по всіх регіонах, визначимо оптимальну кількість регіональних структурних підрозділів банківської системи України в кожній області та регіональні коефіцієнти кількості банківських філій для комерційних банків (таблиця 2).

Таблиця 2 - Оптимальний розподіл регіональних банківських підрозділів по регіонах України

Назва регіону (області)	Кількість діючих філій у регіоні на 1.04.2003р., шт.	Оптимальна кількість підрозділів національної банківської системи в областях, шт.	Регіональний коефіцієнт кількості філій національної банківської системи	Недолік (+), надлишок (-) філій у регіоні, шт.
1	2	3	4	5
Автономна Республіка Крим	79	49	0,31	-30
Вінницька	32	30	0,19	-2
Волинська	24	23	0,14	-1
Дніпропетровська	96	141	0,90	45
Донецька	125	165	1,05	40

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
Житомирська	38	24	0,15	-14
Закарпатська	39	22	0,14	-17
Запорізька	52	72	0,46	20
Івано-Франківська	38	28	0,18	-10
Київська	166	304	1,94	138
Кіровоградська	37	21	0,14	-16
Луганська	66	63	0,40	-3
Львівська	73	52	0,33	-21
Миколаївська	53	38	0,24	-15
Одеська	64	73	0,46	9
Полтавська	56	52	0,33	-4
Рівенська	24	22	0,14	-2
Сумська	44	30	0,19	-14
Тернопільська	29	16	0,10	-13
Харківська	75	66	0,42	-9
Херсонська	49	28	0,18	-19
Хмельницька	40	23	0,15	-17
Черкаська	47	25	0,16	-22
Чернівецька	21	12	0,08	-9
Чернігівська	38	25	0,16	-13
ВСЬОГО:	1405	1405	8,95	0

Примітка. Розраховано на підставі даних джерел [4, с .5], [7], [8].

Визначимо середню арифметичну кількість філій національної банківської системи, що приходиться на одну область, поділивши загальну кількість філій на загальну кількість областей:

$$1405 / 25 = 56,2 .$$

Таким чином, на середньостатистичну область України приходиться 56 регіональних представництв комерційних банків. Области, в яких оптимальна кількість філій національної банківської системи повинна перевищувати середньостатистичні показники по Україні, можна назвати ресурснадлишковими. Области з меншою кількістю філій – ресурсодефіцитними. До ресурснадлишкових відносяться наступні сім регіонів: Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Київський, Луганський, Одеський, Херсонський. На їхню частку припадає 812 філій національної банківської системи при оптимальному їхньому розподіленні, що складає 57,79 % від усієї кількості регіональних представництв.

Ресурсодефіцитні області України можна умовно поділити на привабливі (більше ніж 35 філій), тобто ті, що мають перспективу розвинути у самодостатні регіони, та критичні (менше ніж 35 філій) тобто такі, що не мають цієї перспективи. До привабливих належать: Крим, Львівська, Миколаївська, Полтавська області. На їхню частку припадає 191 регіональне представництво. Співвідношення ресурснадлишкових, перспективних і критичних областей схематично зображено на рисунку 1.

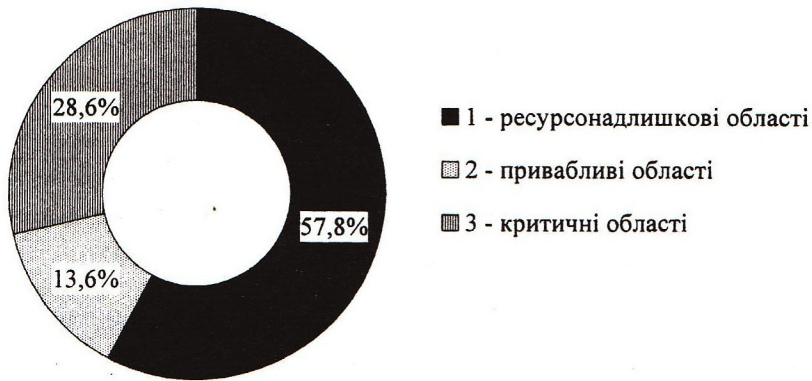

Рисунок 1 - Співвідношення областей України за ресурсною базою банківської системи регіонів

При оптимальному розташуванні на ресурснадлишкові та перспективні області, що складають 44% чисельності всіх областей, приходить 71,4% регіональних представництв комерційних банків. Це обумовлює об'єктивні передумови для нерівномірного розподілу банківського капіталу в межах країни. Цей фактор робить суттєвий вплив на формування вартості інших капіталів, таких як акції регіональних фондових ринків. Нерухомість, державні позики та гарантії місцевих органів самоврядування і муніципальних підприємств, а також на всі інші форми капіталу, що формуються під впливом регіональних факторів.

Під час вирішення завдання сегментації українського економічного простору на регіони просування банківських продуктів окремого комерційного банку важливими чинниками є як кількість банківських філій, так і адміністративний устрій України. Беручи до уваги те, що Україна налічує 25 областей, а достатня кількість регіональних представництв банку дорівнює 9, можна зробити висновок про те, що менеджмент банківських систем, що мають від 9 до 25 філій, буде йти шляхом умовного поєднання адміністративного поділу України під час визначення місця розташування своїх структурних підрозділів. Передбанківськими системами, що володіють десятками регіональних структурних підрозділів, виникають питання їхнього оптимального розміщення в межах області як одиниці адміністративного устрою. Спільним для обох груп банківських систем є те, що адміністративний устрій країни є вирішальним критерієм економічних розрахунків регіонального розташування своїх підрозділів. Це пов'язано з наступними об'єктивними обставинами:

- територіально адміністративний устрій України закладено в основу збирання, обробки, систематизації та оприлюднення основних показників економічного розвитку регіонів і країни, тобто адміністративний устрій України є первинним джерелом виникнення економічної інформації;

- адміністративний устрій відображає територіальне розподілення інфраструктури ринкових відносин, історичне розташування трудових і фінансових ресурсів;

- адміністративний устрій України є зручним і зрозумілим для практичного використання в оперативній роботі персоналу банку.

Банківська система нашої країни приречена на розвиток шляхом збільшення мережі філій комерційних банків, їхнє злиття та поглинання, оскільки часто кількість філій не відповідає кількості областей України. Роль таких адміністративних одиниць як об'єктів аналізу та розгляду регіональної економічної діяльності комерційних банків, буде збільшуватися.

Визначимо оптимальну кількість філій окремого банку в регіоні, що досліджу-

ють, за формулою:

$$КПБ = ККФ * ФКП / КРП, \quad (3)$$

де *КПБ* – кількість філій окремого банку в регіоні, що досліджують;
ККФ – регіональний коефіцієнт кількості філій банківської системи;
ФКП – фактична кількість філій цієї банківської системи;
КРП – достатня кількість філій банківської системи.

Розрахуємо оптимальну кількість структурних підрозділів Акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль» у Донецькій області. Відомо, що загальна кількість філій банку становить 66 шт. Підставивши відповідні значення, отримаємо:

$$КПБ = 1,05 * 66 / 8,95 = 7,74 \text{ (8 шт.)}$$

Далі з'ясуємо оптимальну кількість структурних підрозділів ВАТ «Ощадбанк» у Донецькій області, якщо відомо, що загальна кількість філій банку складає 460 шт.:

$$КПБ = 1,05 * 460 / 8,95 = 53,97 \text{ (54 шт.)}$$

Виконані розрахунки свідчать, що для ефективного функціонування Акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль» він повинен мати на території Донецької області 8 регіональних представництв або філій. Для ефективної роботи ВАТ «Ощадбанк» на території Донецької області йому потрібно 54 філії. Це забезпечить поданим банківським системам функціонування кредитного мультиплікатора в обсязі, що є оптимальним для збереження та збільшення банківського капіталу, тобто в обсязі його збільшення на рівні облікової ставки Національного банку України, використовуючи при цьому звичайний набір банківських продуктів і засобів залучення клієнтів. Для створення об'єктивних передумов подальшого зростання прибутковості капіталу та створення додаткового капіталу необхідно розширити мережу філій комерційного банку. Прибутковість комерційного банку може перевищувати розмір облікової ставки НБУ і за меншої кількості філій, та навпаки, прибутковість може бути менше, ніж облікова ставка НБУ і за більшої їхньої кількості. Такий стан справ є наслідком ефективності (або, навпаки, низької ефективності) дій банківського менеджменту.

Проведене дослідження дає підстави лише для досить відносного розташування представництв банківської системи. Для більш точного визначення їхньої мінімальної кількості в регіоні необхідно зробити більш глибоку оцінку факторів, що впливають на позиції регіону в банківській сфері, у тому числі із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу. Крім того, необхідно оцінити прибутковість банківських підрозділів у різних регіонах, порівнявши її з обліковою ставкою, що дає підстави говорити про ефективність або недосконалість механізму впровадження банківських технологій регіональними банківськими системами.

Таким чином, лише усунення територіальних диспропорцій і підвищення ефективності банківської діяльності буде сприяти стабільному розвитку банківської системи України та посиленню її впливу на економічне зростання в кожному окремому регіоні.

Список літератури

1. Гладких Д. Великі та малі банки: диспропорції посилюються // Банківська справа. – 1999. - №6. – С.49.
2. Грудзевич Я. Проблеми та можливі перспективи розвитку малих і середніх банків в Україні // Регіональна економіка. – 2002. - №3. - С. 162-166.

3. Качаєв Ю. Територіальні фактори банківської діяльності в Україні // Вісник НБУ. – 2001. - №4. - С. 11-15.
4. Кротюк В. Основні тенденції і проблеми в діяльності банків України (регіональний аспект розвитку банківської системи) / В.Кротюк, О.Кідеєв, Г.Карчева // Вісник НБУ. – 2003. - №6. – С. 2-5.
5. Прозоров Ю. Концентрація банківської системи України: подальші перспективи // Вісник НБУ. – 2003. - №1. – С. 54-55.
6. Пушкар О. Банківські структури в механізмах фінансування розвитку регіональної економіки / О.Пушкар, О.Трийдід // Банківська справа. – 2000. - №2. – С. 7-11.
7. Статистичний щорічник України за 2001 рік. – К.: Техніка, 2002.- 646 с.
8. Україна у цифрах у 2002 році: Короткий статистичний довідник. – К.: Консультант, 2003.- 272 с.

УДК 330.341.2:338.58

Булєєв І.П., Коновалюк В.І.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ВИТРАТ

Використовуючи методи інституціональної економічної теорії, розглянуто транзакційні витрати суб'єктів ринкових відносин. Уточнено поняття та класифікація транзакційних витрат, визначено напрямки їхньої активізації.

Трансформації економіки України та інших постсоціалістичних держав від централізовано-планової до соціально орієнтованої багатокладної економіки, в якій принципи ринкової саморегуляції діалектично поєднані з державним регулюванням, змінили соціальну структуру суспільств, їхні соціальні, економічні, суспільні інституції. У трансформаційний період стан та умови розвитку економіки у значній мірі визначаються політичними факторами, новими цінностями суспільства і його еліти, традиціями, неформальними правилами та нормативами, досконалістю законодавства, значну частину витрат на які можна віднести до транзакційних. Тому доцільно більш детально розглянути відносно нову для вітчизняної економічної науки економічну категорію – транзакційні витрати, їхню структуру, класифікацію, форму на різних рівнях суспільного виробництва.

Нові незалежні постсоціалістичні держави вийшли як самостійні на рівень міжнародних відносин, що привело до необхідності створення міжнародних інституцій, участі в міжнародних організаціях та об'єднаннях. Це обумовило нові витрати, які можна віднести до міжнародних транзакційних витрат країн.

У самій державі виникли нові інституції, суттєво трансформувались існуючі. Але старі інституції мають закономірність самовідтворюватись, не міняючи своєї суті, яка може не відповідати цілям держави та суспільства на даному етапі розвитку. Тому завдання держави зводяться не лише до формування та підтримки нових інституцій, а й до реструктуризації чи до ліквідації тих, що не спроможні вирішувати нові задачі. Ці витрати складають внутрішньодержавні транзакційні витрати, які значною мірою фінансуються з бюджету.

У нових умовах діють підприємства. Вони отримали можливість виходу на міжнародні ринки, самостійно вибирають свою місію, стратегію і тактику, партнерів, вступають у конкуренцію на всіх рівнях зовнішніх відносин, формують внутрішнє конкурентне середовище, освоюють контрактні відносини. Це потребує розвитку комер-

Список літератури оформлюється відповідно до ГОСТу 7.5-88. У списку вказується та література, на яку посилається автор у статті. Посилання на джерело дається у квадратних дужках. Заголовок списку друкується жирними літерами, центрується. Неправильно наведене джерело літератури вилучається із статті.

4. До статті додаються реферат (російською та англійською мовою), який являє собою стислу анотацію статті, обсягом 5-7 рядків (200-300 знаків), де обов'язково вказується назва статті, повне ім'я та прізвище авторів, авторська довідка та рецензія або витяг з протоколу засідання кафедри про рекомендацію щодо публікації.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК

Садеков А.А.

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ В УКРАЇНІ І МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ

Розглянуто роль міжнародних стандартів ISO серії 14000 (система управління навколишнім середовищем) у вирішенні однієї з найважливіших суспільних проблем нового століття – проблеми екології...

Необхідність введення в Україні екологічної сертифікації й аудиту обумовлена не тільки удосконаленням механізму природокористування, але й міжнародним співробітництвом України з зарубіжними країнами, що постійно розширюється....

Список літератури

1. Герасимчук З. Научные основы исследования экологической безопасности как фактора устойчивого развития // Экономика Украины. – 2000. – № 11. – С. 62-69.

Реферат і авторська довідка оформлюються окремими файлами.

Садеков Алимжан

Экологическая сертификация в Украине и международная практика ее проведения

Рассмотрена роль международных стандартов ISO серии 14000 (система управления окружающей средой) в решении одной из важнейших общественных проблем нового столетия – проблемы экологии...

Sadekov Alimzhan

Ecological Certification in Ukraine and International Experience of Its Realization

The article examines significance of ISO international standards of the series '14000' (System of environmental management) in solving one of the most important social problems of the century – the problem of ecology...

Авторська довідка

1. Прізвище, ім'я та по батькові	Садеков Алімжан Абдуллович
2. Науковий ступінь	доктор економічних наук
3. Вчене звання	професор
4. Місце роботи, посада	проректор ДонДУЕТ
5. Контактний телефон та адреса	337-94-17
6. Назва статті	Екологічна сертифікація в Україні і міжнародна практика її проведення

Підписано до друку 3.11.2003

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк-ризографія. Гарнітура "Таймс".

Обл.-вид. арк. 23,7. Ум.друк.арк. 30,2 Тираж 300 прим.

Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського

Редакційно-видавничий відділ
83050, м. Донецьк, вул. Щорса, 31
тел.: (062) 337-93-61

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1106 від 5.11.2002 р.